

بهبود کیفیت خدمات بانک‌ها: رویکرد تلفیقی مدل کانو و ماتریس کنترل عملکرد (مورد مطالعه: بانک صادرات)

سعید پیرو (دانشجوی کارشناسی ارشد)

سید حیدر میرفخرالدینی* (دانشیار)

دانشکده‌ی اقتصاد، مدیریت و حسابداری، دانشگاه بزد

یکی از اهداف اساسی سازمان‌های خدماتی، به خصوص بانک‌ها، افزایش سهم بازار است. این مهم محقق نخواهد شد، مگر در سایه‌ی افزایش سطح کیفی خدمات. بنابراین، پژوهش حاضر به دنبال بررسی سطح کیفی خدمات بانک صادرات و ارائه‌ی راهکارهای مناسب برای بهبود کیفیت خدمات است. جامعه‌ی تحقیق عبارت است از مشتریان شعبه‌ی مورد مطالعه، و حجم نموده براساس فرمول کوکران تعداد ۱۷۰ نفر محاسبه شد. بهمنظور شناسایی مؤلفه‌های دارای شکاف و تعیین نیازهای جذاب، بهترتب از مدل‌های تحلیل شکاف و کانو استفاده شد. همچنین بهمنظور طبقه‌بندی و ارائه‌ی راهکارهای مناسب برای بهبود نیازهای جذاب، از مدل «ماتریس کنترل عملکرد» استفاده شد. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از وجود شکاف در تامی ۲۹ مؤلفه و قرارگیری ۹ مؤلفه در دسته نیازهای جذاب است. همچنین، مدل ماتریس کنترل عملکرد منجر به تقسیم‌بندی این ۹ مؤلفه و انتخاب راهبرد مناسب برای بهبود کیفیت خدمات شعبه‌ی مورد مطالعه شد.

speirow@gmail.com
mirfakhr@yazduni.ac.ir

واژگان کلیدی: کیفیت خدمات، تحلیل شکاف، مدل کانو، ماتریس کنترل عملکرد.

۱. مقدمه

سازمان، و در مرحله‌ی بعد تبدیل آن نیازها و خواسته‌ها به مشخصات فنی است. در تحقیق حاضر روش‌شناسی ارائه شده سعی بر آن دارد تا با تلفیق مدل کانو^۱ و ماتریس کنترل عملکرد^۲، به شناسایی نیازمندی‌های مشتریان بانک و طبقه‌بندی و انتخاب راهبردهای مناسب برای بهبود سطح رضایت مشتریان کمک کند. در همین راستا، و به عنوان مطالعه‌ی موردی، روش‌شناسی مذکور در یکی از شعب بانک صادرات ایران مورد استفاده قرار گرفت. بر همین اساس، در بخش دوم مقاله پیشینه‌ی مدل‌ها و رویکرد مورد استفاده در تحقیق بررسی شده است. در بخش سوم، براساس مرور پیشینه سؤالات اصلی تحقیق ارائه شده است. در بخش چهارم روش‌شناسی مطالعه‌ی حاضر شرح شده است. همچنین، بخش پنجم این تحقیق به شرح یافته‌های پژوهش و پاسخ‌گویی به سؤالات مطرح شده اختصاص یافته است. بخش نهایی تحقیق نیز به ارائه نتایج حاصل از تحقیق و مقایسه‌ی آن با نتایج دیگر تحقیقات مشابه می‌پردازد.

بخش خدمات از آنجاکه با سرعت روزافزون در حال بدل شدن به یک عامل رقابتی تعیین‌کننده در بازارهای جهانی است، از اهمیت غیرقابل انکاری برخوردار است.^[۱] با افزایش سهم بخش خدمات در کشورهای توسعه یافته و به دنبال آن کشورهای در حال توسعه، کیفیت خدمات ارائه شده به مشتریان در کانون مقاومت بازاریابی برای سازمان‌های خدماتی قرار گرفته است.^[۲] زیرا آن دسته از سازمان‌ها که به سطح بالاتری از کیفیت خدمات دست می‌یابند، به سطح بالاتری از رضایتمندی مشتریان -- به عنوان مقدمه‌ی برای دست یابی به مزیت رقابتی پایدار -- نایل خواهند آمد.^[۳] از سوی دیگر، از آنجاکه بانک‌ها در زمرة سازمان‌های خدماتی اند، توجه به کیفیت خدماتی که این سازمان‌ها به مشتریان -- به عنوان شاهرگ حیاتی خود -- عرضه می‌کنند قابل توجه است. در همین راستا برخی از صاحب‌نظران معتقدند رقابت‌پذیری در بانک‌ها منحصرأً از کیفیت خدمات نشأت می‌گیرد.^[۴] این موضوع با توجه به تأسیس مذاوم بانک‌های خصوصی متعدد و نیز خصوصی سازی برخی از بانک‌های دولتی و درنتیجه رقابتی شدن صنعت بانکداری در کشور، اهمیت پیشتری پیدا کرده است.^[۵] «رضایت مشتری» و «کیفیت خدمات» از اصطلاحات مذکول در محیط‌های کسب‌وکار امروزی است. بی‌تردد ایجاد رضایت مشتری و بهبود کیفیت خدمات در مرحله‌ی نخست وابسته به شناخت نیازها و خواسته‌های

* نویسنده مسئول

۲. پیشینه‌ی تحقیق

۲.۱. کیفیت خدمات و مدل تحلیل شکاف

مدل تحلیل شکاف یکی از رایج‌ترین مدل‌های سنجش کیفیت خدمات است.^[۶]

تاریخ: دریافت ۲۷/۰۷/۱۳۹۲، اصلاحیه ۱۹/۰۷/۱۳۹۳، پذیرش ۰۷/۰۸/۱۳۹۳.

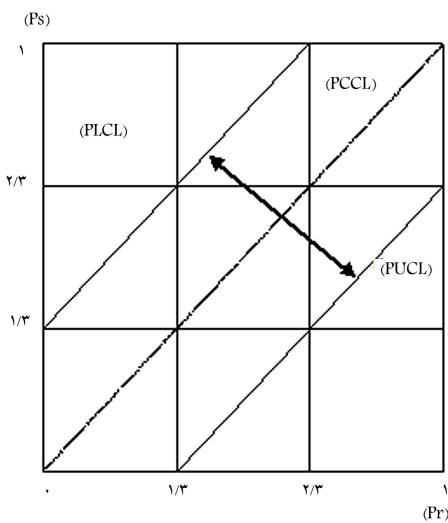
الف) نیازهای اساسی: وینگی هایی که وجودشان در یک محصول ضروری است و عدم تحقق این دسته نیازها باعث نارضایتی مشتریان می شود، اگرچه ارضای این دسته از نیازها موجب افزایش رضایت مشتریان نخواهد شد.

ب) نیازهای عملکردی: نیازهایی هستند که رضایت مشتری به اندازه سطح ارضای آنها تأمین می شود. به عبارت دیگر، هرچه یک نیاز عملکردی بیشتر ارضا شود رضایت مشتری بیشتر تأمین می شود و بر عکس.

ج) نیازهای جذاب یا هیجان انگیز: تحقیق این دسته از نیازها اثر بیشتری بر رضایت مشتری دارد. اهمیت این نیازها بدان سبب است که ارضای کامل آن موجب افزایش بیشتر رضایت مشتری است، اما چنانچه این دسته از نیازهای مشتری ارضای نشوند احساس نارضایتی برای مشتریان به همراه نخواهد داشت. ارضای این دسته از نیازها سازمان را به رهبر بازار مبدل می سازد.

۳.۲. مدل ماتریس کنترل عملکرد

به منظور انتخاب بهترین راهبرد برای بهبود کیفیت خدمات و سطح رضایت مشتریان، مدل ماتریس کنترول عملکرد در سال ۲۰۰۳ و بر مبنای نمودار کنترول مونتگومری^۳ ارائه شد.^[۱۷] در شکل ۱ ماتریس کنترول عملکرد ارائه شده است. ناحیه‌ی بین دو خط مورب غیرمنتقطع (PUCL، PLCL) در ماتریس کنترول عملکرد نشان‌گر ناحیه‌ی «عدم تغییر» است. شاخص‌هایی که در این ناحیه قرار می‌گیرند براساس وضعیت فعلی می‌توانند بدون تغییر باقی بمانند. به منظور بهبود شاخص‌هایی که در ماتریس کنترول عملکرد قرار گرفته‌است، مدیران باید بر شاخص‌هایی تمرکز کنند که در نواحی «بهبود» و «متغایر» قرار گرفته‌اند. شاخص‌هایی که در ناحیه‌ی «بهبود» قرار می‌گیرند از اهمیت بیشتر و سطح رضایت کم‌تر برخوردارند؛ شاخص‌هایی که در این ناحیه قرار می‌گیرند نیازمند تخصیص منابع بیشتر به منظور بهبود سطح رضایت‌اند. در مقابل، شاخص‌هایی که در ناحیه‌ی «متغایر» قرار می‌گیرند از درجه‌ی کمتر و رضایت بالاتری برخوردارند. بنابراین، باید منابع کم‌تری به این شاخص‌ها تخصیص داد و از مصرف بی‌رویه‌ی منابع جلوگیری کرد. محققین متعددی برای بهبود کیفیت خدمات از مدل ماتریس کنترول عملکرد اما با رویکردهای متفاوت استفاده کردند. در جدول ۱ تحقیقات انجام شده و رویکردهای متفاوت محققین در بهکارگیری ماتریس کنترول عملکرد ارائه شده است.



شکل ۱. ماتریس کنترول عملکرد.

مدل در اواسط دهه ۱۹۸۰ و به منظور تعریف کیفیت خدمات براساس شکاف بین ادراکات و انتظارات مشتریان از خدمات ارائه شده توسعه سازمان معرفی شد. کیفیت ادراک شده را می‌توان قضایت مشتریان در رابطه با وضعیت موجود خدمات ارائه شده توسعه سازمان در نظر گرفت. همچنین، انتظار مشتریان از خدمات ارائه شده در ابتدا با در نظر گرفتن^{۱۵} بعد مؤثر بر کیفیت خدمات معرفی شد که عبارت‌اند از: ارتباطات، شایستگی، تواضع، قابلیت اطمینان، امنیت، دسترسی، درک کردن، ملموسات، پاسخ‌گویی و اعتبار. اما در سال ۱۹۸۸ — پس از انجام مطالعات و پی‌بردن به وجود همبستگی قوی میان ابعاد شایستگی، تواضع، اعتبار و امنیت از یک سو و همبستگی بین ابعاد دسترسی، درک و ارتباطات از سوی دیگر — مدل نهایی تحلیل شکاف با^{۱۶} بعد ملموسات، قابلیت اطمینان، پاسخ‌گویی، تضمین و همدلی معرفی شد.^[۷] با توجه به تغییرات تکنولوژیکی، تعاملات بانکی مشتریان، و نیز بسترها مختلف تغییراتی در ابعاد مدل تحلیل شکاف حاصل شد.

به منظور سنجش کیفیت خدمات بانک‌های استرالیا با استفاده از مقیاس تحلیل شکاف، در سال ۱۹۹۴ محققین چهار بعد: رفتار کارکنان (۸ مؤلفه)، اعتبار (۷ مؤلفه)، ارتباطات (۵ مؤلفه)، دسترسی به خدمات تلفنی (۲ مؤلفه) را در نظر گرفتند.^[۸] آنان همچنین با استفاده از مدل تحلیل شکاف به بررسی و شناسایی ابعاد تأثیرگذار بر کیفیت خدمات ارائه شده توسط بانک‌ها در کشور کانادا پرداختند و در نتیجه مقیاس «کیفیت خدمات بانک» را ارائه کردند. نتیجه‌ی این تحقیق شناسایی ۶ بعد تضمین (۱۳ مؤلفه)، دسترسی (۵ مؤلفه)، قیمت (۵ مؤلفه)، ملموسات (۴ مؤلفه)، سبد خدمات (۲ مؤلفه)، قابلیت اطمینان (۲ مؤلفه) بوده است.^[۹] در سال ۲۰۰۲ محققین پژوهشی با هدف بررسی نقش و تأثیر میانجی سازه رضایت مشتری بر رابطه‌ی کیفیت خدمات و وفاداری به خدمات انجام دادند که طی آن کیفیت خدمات شامل تضمین (۴ مؤلفه)، پاسخ‌گویی (۴ مؤلفه)، ملموسات (۶ مؤلفه)، قابلیت اطمینان (۴ مؤلفه) و همدلی (۴ مؤلفه) در نظر گرفته شد.^[۱۰] همچنین در سال ۲۰۱۲ به منظور سنجش سطح کیفی خدمات بانک‌های شناختی و تأثیرگذار شناسایی و مورد کیفیت خدمات شامل قابلیت اطمینان (۴ مؤلفه)، پاسخ‌گویی (۴ مؤلفه)، همدلی (۴ مؤلفه)، ملموسات (۶ مؤلفه) و تضمین (۴ مؤلفه) در نظر گرفته شد.^[۱۱] در سال ۲۰۰۵ پژوهشی با عنوان بررسی کیفیت خدمات ماشین‌های خودکار بر مبنای مدل تحلیل شکاف انجام شد. بدین منظور ابعاد خودپردازها (۵ مؤلفه)، تلفن بانک (۶ مؤلفه)، اینترنت بانک (۷ مؤلفه)، قیمت (۴ مؤلفه)، محصول خروجی (۴ مؤلفه) مد نظر قرار گرفت.^[۱۲] در تحقیقات مذکور جنبه‌ی دیگری از بانکداری شناسایی و مورد استفاده قرار گرفته است. در سال ۲۰۱۲ مهمنه ترین ابعاد تأثیرگذار بر کیفیت خدمات بانک‌های ایران چنین اعلام شد: قابلیت اطمینان (۱۱ مؤلفه)، پاسخ‌گویی (۴ مؤلفه)، همدلی (۶ مؤلفه)، ملموسات (۱۲ مؤلفه)، تضمین (۵ مؤلفه)، بانکداری اسلامی (۳ مؤلفه).^[۱۳]

۲. مدل کانو

تا دهه ۱۹۸۰ محققین رضایت مشتری را بر ساختاری یک بعدی در نظر می‌گرفتند. به عبارت دیگر، اگر کیفیت محصول ارائه شده به مشتری بیشتر باشد رضایت او نیز به همان اندازه افزایش خواهد یافت و بر عکس. در سال ۱۹۸۴ پروفسور نوریاکی کانو و همکارانش مدلی معرفی به «مدل رضایت مشتری کانو» معرفی کردند که قادر است سه نوع نیازهای یک محصول را که به شیوه‌های مختلف بر رضایت مشتری اثرگذار است از هم تفکیک کند. این سه نوع نیاز عبارتند از:^[۱۴]

وجود و عدم وجود مؤلفه‌های مختلف کیفیت خدمات تنظیم شده است. همچنین، جامعه‌ی این تحقیق شامل مشتریان یکی از شعب بانک صادرات است. به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران با نمونه‌ی اولیه استفاده شده است. بنابراین، براساس رابطه‌ی ۱ حجم نمونه تعیین و پرسش‌نامه‌ی مکفى توزیع شد.

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 \times S^2}{d^2} \quad (1)$$

به منظور سنجش درجه پایایی^۵ پرسش‌نامه از نظر همسانی درونی^۶ و تکرارپذیری^۷ ثبات^۸، با توجه به این که در تحقیقات گذشته در زمینه‌های مختلف غالباً از ضربی آلفای کرونباخ^۹ به منظور بررسی همسانی درونی و روش آزمون بازار طبقه‌بندی محاسبه‌ی شاخص همبستگی درون خوشبی^۹ به منظور بررسی تکرارپذیری استفاده شده است، در این تحقیق نیز از این شاخص‌ها استفاده شد. براساس مطالعات گذشته، آلفای ضربی نامه و مطابق^{۱۰} و بالاتر مقدار خوبی برای این ضربی گزارش شده است. به منظور بررسی ثبات پرسش‌نامه و محاسبه‌ی شاخص همبستگی درون خوشبی پرسش‌نامه‌ی تحقیق در سطح ۹۵ درصد، ۳۰ نفر از مشتریان بانک پرسش‌نامه را در دو مرحله و با فاصله‌ی زمانی یک هفته تکمیل کردند و سپس نمرات کسب شده در این ۲ مرحله با استفاده از آزمون شاخص همبستگی درون خوشبی مقایسه شد. همچنین، مقدار قابل قبول برای شاخص همبستگی درون خوشبی^۹ ۰/۹۰ و بالاتر است. به منظور سنجش سطح کیفیت خدمات شعبه‌ی مورد مطالعه، شکاف میان انتظارات و ادراکات مشتریان برای هر یک از مؤلفه‌ها محاسبه شد. به منظور محاسبه‌ی شکاف ابتدا میانگین ادراکات و میانگین انتظارات مشتریان برای هر یک از مؤلفه‌ها محاسبه و مطابق رابطه‌ی ۲، از تفاصل میانگین ادراکات و انتظارات میزان شکاف محاسبه شد.

$$Gap = P - E \quad (2)$$

سپس براساس مدل کانو و روش فراوانی پاسخ‌ها، مؤلفه‌های کیفیت خدمات طبقه‌بندی شد و آن دسته از مؤلفه‌ها که در رده‌ی نیازهای جذاب قرار گرفته‌ند به عنوان ورودی ماتریس کنترل عملکرد در نظر گرفته شد. به منظور تشکیل ماتریس کنترل عملکرد ابتدا لازم است با فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها، میانگین و انحراف معیار داده‌ها براساس روابط^۳ و^۴، و سپس حدود بالا و پایین آن براساس رابطه‌ی ۵ محاسبه و ترسیم شود.^[۱۷]

$$\mu = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - x_i)^+}{n} \quad (3)$$

$$\delta = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (y_i - x_i)^+}{n}} \mu^+ \quad (4)$$

$$PUCL = PCCL + ۲\delta$$

$$PCCL = ۰$$

$$PLCL = PCCL - ۳\delta \quad (5)$$

به منظور بررسی ناحیه‌ی استقرار هر یک از مؤلفه‌های کیفیت خدمات در ماتریس کنترل عملکرد، شاخص اهمیت (P_I) و شاخص رضایت (P_S) مطابق روابط^۶ و^۷ محاسبه شد.

$$P_I = \frac{\overline{X_I} - \min}{R} \quad (6)$$

$$P_S = \frac{\overline{X_S} - \min}{R} \quad (7)$$

جدول ۱. تحقیقات پیشین در زمینه‌ی ماتریس کنترل عملکرد.

ردیف	منبع
۱	تلقیق مدل تحلیل شکاف و ماتریس کنترل عملکرد
۲	تلقیق مدل ماتریس کنترل عملکرد و تابع زیان
۳	تلقیق مدل ماتریس کنترل عملکرد و مدل اهمیت - عملکرد
۴	تلقیق مدل ماتریس کنترل عملکرد و تحلیل طبقه‌بندی محتوا

۳. سوالات تحقیق

با توجه به آنچه در بخش «مروری بر پیشینه‌ی تحقیق» اشاره شد، سوالات تحقیق حاضر را می‌توان چنین خلاصه کرد:

۱. عوامل تأثیرگذار بر کیفیت خدمات شعبه‌ی مورد مطالعه کدام است؟ (با استفاده از مطالعه‌ی تحقیقات گذشته و مساعدت نظر خبرگان)

۲. کدام یک از عوامل شناسایی شده دارای شکاف منفی میان انتظارات و ادراکات مشتریان است؟ (با استفاده از مدل تحلیل شکاف)

۳. کدام یک از عوامل شناسایی شده در رده‌ی نیازهای هیجان‌انگیز محسوب می‌شود؟ (با استفاده از مدل کانو)

۴. میزان اهمیت و رضایت بانک درخصوص عوامل مربوط به نیازهای هیجان‌انگیز چگونه است؟

۵. چه اقداماتی برای بهبود هرچه بیشتر کیفیت خدمات شعبه‌ی مورد مطالعه باید انجام شود؟ (با استفاده از ماتریس کنترل عملکرد)

۴. روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها پیماشی است. بدین منظور ابعاد و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت خدمات بانک، نخست با استفاده از منابع مختلف -- همچون مطالعات کتابخانه‌یی، مدل‌ها، نظریه‌ها، آراء، چارچوب‌ها و تحقیقات مشابه در حوزه‌ی تحقیق و نیز نظر خبرگان -- و نهایتاً با استفاده از مؤلفه‌ها و ابعاد تأثیرگذار بر کیفیت خدمات بانک‌ها شناسایی و تعیین شد. پیش از گردآوری داده‌ها، لازم است روابی محتوایی پرسش‌نامه مورد آزمون قرار گیرد. از شاخص کوهن - کاپا^{۱۸} که عبارت است از نسبت داوری‌های موردن توافق به تعداد کل داوری‌ها، می‌توان به منظور بررسی میزان توافق قضاویت‌های ارزیابان برای تعیین روابی محتوایی پرسش‌نامه بهره جست.^[۱۲] لذا در این تحقیق نیز این شاخص به عنوان معیاری برای سنجش روابی محتوایی پرسش‌نامه استفاده شد. به منظور بررسی روابی محتوا و محاسبه‌ی شاخص مذکور، گروهی از خبرگان شامل چهار نفر از رؤسای بانک و سه نفر از کارمندان باسابقه‌ی بانک صادرات انتخاب و پرسش‌نامه‌ی تحقیق در اختیار آن‌ها قرار گرفت و مقدار این شاخص محاسبه شد. در این تحقیق ابزار اصلی به منظور جمع‌آوری داده‌ها، یک پرسش‌نامه‌ی ۱۴۵ سوالی در چهار بخش است: بخش اول در رابطه با عوامل جمعیت‌شناختی، جنسیت، سن، تحصیلات و شغل پاسخ‌گویان است؛ بخش دوم مرتبط با ادراکات و انتظارات مشتریان از کیفیت خدمات بانک صادرات است؛ بخش سوم با هدف بررسی اهمیت هر یک از مؤلفه‌های کیفیت خدمات از دید مشتریان بانک صادرات طراحی شده است؛ بخش چهارم (بخش پایانی) با توجه به مدل کانو و با هدف بررسی احساس مشتریان بانک در رابطه با

P_S شاخص رضایت؛ P_I شاخص اهمیت؛ \bar{X}_I میانگین اهمیت؛ \bar{X}_S میانگین رضایت؛ $\min K$ مقدار کمینه K مقیاس؛ R مقدار دامنه K مقیاس.

کاپا از ۸۰٪ عموماً مقدار بسیار خوبی برای این شاخص گزارش شده،^[۲۱] روایی محتوای پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. همچنین خیرگان در برخی از مؤلفه‌ها و ابعاد پیشنهاداتی بهمنظور اصلاح مطرح کردند که اصلاحات پیشنهادی پس از بررسی‌های لازم اعمال شد.

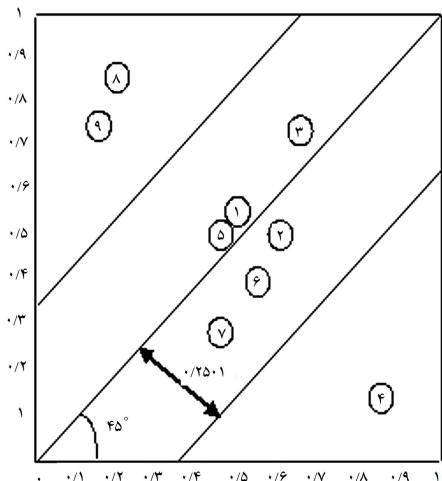
همچنین بهمنظور تعیین حجم نمونه، مطابق رابطه‌ی ۱ و با احتساب واریانس ۱۱٪ (بیشترین واریانس سوالات)، حجم نمونه ۱۷۰ نفر محاسبه شد.

$n = \frac{1,96^2 \times 0,11}{0,05^2} \approx 170$

یافته‌های تحقیق حاضر نشان از تأثیرگذاری ۲۹ مؤلفه بر کیفیت خدمات بانک دارد که در جدول ۲ ارائه شده است. چنان‌که گفته شد پیش از گردآوری داده‌ها لازم است روایی محتوای پرسشنامه مورد تأیید قرار گیرد. لذا پس از قرار دادن پرسشنامه‌ی تحقیق در اختیار خیرگان، مقدار شاخص کohen - کاپا برای پرسشنامه میان

جدول ۲. ابعاد و مؤلفه‌های کیفیت خدمات.

مؤلفه	ابعاد
کارکنان این بانک ظاهري آراسته و مرتب دارند	ملموسا
این بانک محیطی دلپسند و خوشایند برای مشتریان است	ارائه خدمات
در این بانک تابلوهایی برای راهنمایی مشتریان وجود دارد	ارائه خدمات
در این شعبه دستگاه نوبت‌دهی وجود دارد	ارائه خدمات
فرم‌های امور بانکی در این شعبه خوانا، مشخص و درک و تکمیل آن‌ها برای مشتریان آسان است	ملموسا
در این شعبه اطلاع‌رسانی مناسب درخصوص حق و حقوق قانونی مشتریان انجام می‌شود	ارائه خدمات
شماره تناس واحد‌های بازرسی و حراسی بانک به راحتی در دسترس است	ارائه خدمات
منشور اخلاقی سازمان در دید عموم قرار دارد	ارائه خدمات
بروشورهای اطلاع‌رسانی خدمات بانکی موجود و قابل دسترس است	ارائه خدمات
در این بانک خدمات صحیح توسط کارکنان ارائه می‌شود	ارائه خدمات
کارکنان توان لازم برای حل مشکلات مشتریان را دارند	ارائه خدمات
سرعت عمل کارکنان بانک در ارائه خدمات مناسب است	ارائه خدمات
این بانک توانایی ارائه‌ی تشهیلات مالی و ارائه‌ی وام‌های موردنیاز مشتریان را دارد	ارائه خدمات
رفتار کارکنان این بانک به مرور موجود اعتماد به بانک خواهد شد	تصمیم
مشتریان در تعاملات خود با این بانک احسان امینیت می‌کنند	تصمیم
کارکنان بانک همواره نسبت به مشتریان با ادب رفتار می‌کنند	تصمیم
امنیت شخصی مشتری و دارایی‌هاش در زمان بهره‌مندی از خدمات بانک رعایت می‌شود	تصمیم
در صورت بروز مشکل برای مشتریان کارکنان بانک کمک و همدردی خود را ابراز می‌کنند	همدی
کارکنان این شعبه منافع مشتریان خود را در نظر می‌گیرند	همدی
کارکنان رابطه‌یی صمیمانه و دوستبه‌با او برقار می‌کنند	همدی
کارکنان این بانک توانایی پاسخ‌گویی مناسب به پرسش‌های مشتریان را دارند	مسئولیت‌پذیری
کارکنان این بانک تتمیل به حل مشکلات بانکی مشتریان را دارند	مسئولیت‌پذیری
کارکنان به سرعت پاسخ پرسش‌های مشتریان را می‌دهند و وقت مشتریان را نمی‌گیرند	مسئولیت‌پذیری
کارکنان بانک اطلاعات بانکی موردنیاز مشتریان را فراهم می‌کنند	مسئولیت‌پذیری
اطلاع‌رسانی درخصوص مسائل شرعی اخذ تشهیلات در این بانک صورت می‌پذیرد	بانکداری اسلامی
قراردادهای موردنیاز استفاده در معاملات براساس موازن اسلامی تهیه و تنظیم شده است	بانکداری اسلامی
کارکدن با سیستم خودپرداز بانک آسان است	خودپرداز
خودپرداز از نظر دسترسی در مکان مناسبی قرار دارد	خودپرداز
میزان آماده به کار بودن خودپرداز مناسب است (در مقایسه با سایر بانک‌ها)	خودپرداز



شکل ۲. ماتریس کنترل عملکرد بر اساس نتایج تحقیق.

با توجه به توضیحات فوق، این تحقیق نیز تمرکز بر بهبود شاخص‌های جذاب، به وسیله‌ی مدل ماتریس کنترل عملکرد را مدنظر قرار داده است. به منظور طبقه‌بندی نیازها با استفاده از مدل کانو از روش فراوانی پاسخ‌ها استفاده شده است. نتایج این مرحله نیز در جدول ۵ ارائه شده است. چنان‌که مشاهده می‌شود شاخص‌های ۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۲، ۱۷، ۱۸ و ۲۹ به ترتیب بیان‌گر نیازهای تابلوهای راهنمایی متشربان، وجود دستگاه نوبت‌دهی، میزان آماده به کار بودن خودپرداز، سرعت عمل کارکنان درخصوص ارائه خدمات، وجود بروشورهای اطلاع‌رسانی در رابطه با خدمات بانکی، منتشر اخلاقی سازمان، امنیت دارایی‌های مشتری در هنگام بهره‌مندی از خدمات، مناسب بودن مکان خودپرداز شماره تلفن واحدهای بازرسی و حرast است که دارای بیشترین فراوانی در ستون نیازهای جذاب اند.

بنابراین، در مرحله‌ی بعد ۹ مؤلفه‌ی که در دسته نیازهای جذاب مدل کانو قرار گرفته‌ند به عنوان ورودی مدل ماتریس کنترل عملکرد در نظر گرفته شد. به منظور ورود ۹ ویژگی شناسایی شده ابتدا باید میانگین و انحراف معیار را براساس روابط ۳ و ۴ محاسبه و خطوط PCCL، PLCL و PUCL ترسیم شود. در پژوهش حاضر با توجه به میانگین ۸۳۳۸٪، انحراف معیار ۸۳۳۸٪، محاسبه و با توجه به مقدار انحراف معیار، حدود بالا، مرکزی و پایین چنین محاسبه شد:

$$\text{PUCL} = \text{PCCL} + 3\sigma \rightarrow \text{PUCL} = ۰ + ۳ \times ۰,۰۸۳۳۸ = ۰,۲۵۰۱$$

$$\text{PCCL} = ۰$$

$$\text{PLCL} = \text{PCCL} - 3\sigma \rightarrow \text{PLCL} = ۰ - ۳ \times ۰,۰۸۳۳۸ = -۰,۲۵۰۱$$

پس از ترسیم اولیه‌ی ماتریس کنترل عملکرد، به منظور تعیین ناحیه‌یی که هریک از مؤلفه‌ها در آن قرار می‌گیرند، براساس شاخص‌های P_S و P_I و مطابق روابط ۶ و ۷ تعیین شد. در این تحقیق، مقدار K برابر ۵ است زیرا مقیاس مورد استفاده به منظور سنجش هریک از مؤلفه‌ها، طیف ۵ گزینه‌یی لیکرت است. بنابراین، مقدار $\min R$ برابر ۱ و مقدار R برابر ۴ است. در جدول ۶ مقادیر دو شاخص P_S و P_I برای ۹ مؤلفه‌ی خروجی مدل کانو ثبت شده است.

در شکل ۲ ماتریس کنترل عملکرد ۹ مؤلفه‌ی کیفیت خدمات که به عنوان نیازهای جذاب در نظر گرفته شده، پس از محاسبه‌ی شاخص‌های رضایت و اهمیت نشان داده شده است.

جدول ۳. مقادیر آلفای کرونباخ و همبستگی درون‌خوشه‌یی.

بعاد	ضریب آلفای کرونباخ	همبستگی درون‌خوشه‌یی
ملموسات	۰,۹۱	۰,۷۳
ارائه‌ی خدمات	۰,۹۵	۰,۷۱
تضمين	۰,۹۰	۰,۶۸
همدلی	۰,۹۹	۰,۸۰
مسئولیت‌پذیری	۰,۹۱	۰,۸۳
بانکداری اسلامی	۰,۹۷	۰,۷۱
خودپرداز	۰,۹۳	۰,۶۹
تمامی سوالات پرسش‌نامه	۰,۹۰	۰,۷۶

مشتریان شعبه‌یی مورد مطالعه قرار گرفته شد که در نهایت با نرخ بازگشتی ۶۴ درصد تعداد ۱۱۶ پرسش‌نامه بازگشت داده شد.

با توجه به توضیحات مطرح شده در بخش روش‌شناسی، به منظور تعیین پایابی پرسش‌نامه از دو شاخص آلفای کرونباخ و شاخص همبستگی درون‌خوشه‌یی استفاده شده است. چنان‌که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار این شاخص برای تمامی ابعاد بیش از ۰,۹۰ است که نشان‌گر ثبات پرسش‌نامه در طول زمان است. جدول ۳ در بردازندۀ مقادیر ضریب آلفا و شاخص همبستگی درون‌خوشه‌یی برای هریک از ابعاد کیفیت خدمات است. براساس تحلیل ویژگی‌های جمعیت‌نشان‌آختی پاسخ‌گویان، سطح تفصیلات زیر دیلم ۱۸/۲ درصد، دارای مدرک دیلم ۵۳/۴ درصد، دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ۲۶/۷ درصد، و دارای مدرک کارشناسی ارشد ۱/۷ درصد است. از نظر توزیع سنی، ۲۸/۴ درصد کل پاسخ‌گویان در ردیه‌ی سنی ۳۱ تا ۴۰ سال (اکثریت)، ۲۵ درصد پاسخ‌گویان در ردیه‌ی سنی ۲۰ تا ۳۰ سال، ۱۷/۲ درصد در ردیه‌ی سنی ۴۱ تا ۵۰ سال، ۱۶/۴ درصد در ردیه‌ی سنی ۵۱ تا ۶۰ سال، و ۱۳ درصد در ردیه‌ی سنی ۶۱ به بالا قرار دارند. از نظر توزیع جنسیتی نیز ۶۵ درصد پاسخ‌گویان مرد و ۳۵ درصد زن هستند.

در ادامه، مؤلفه‌های دارای شکاف منفی، براساس مطالعه پیش‌گفته در بخش روش‌شناسی و رابطه‌ی ۲ شناسایی شد. نتیجه‌ی این مرحله از فرایند تحقیق در جدول ۴ ارائه شده است. چنان‌که مشاهده می‌شود انتظارات مشتریان بانک صادرات در تمامی مؤلفه‌ها بیش از ادراک آن هاست که این موضوع بیان‌گر وجود شکاف منفی در تمامی ابعاد و مؤلفه‌های تحقیق است. همچنین، به منظور پاسخ به این پرسش که «اهمیت کدام‌یک از مؤلفه‌های کیفیت خدمات بانک، به عنوان ورودی مدل ماتریس کنترل عملکرد، بیشتر است؟» از مدل کانو استفاده شد. خروجی مدل کانو تقسیم نیازها در سه ردۀ نیازهای اساسی، نیازهای عملکردی و نیازهای جذاب است. با توجه به این که در دنیای در حال تغییر امروزی نیازهای اساسی و عملکردی برای رضایت مشتری کافی نیست، در این تحقیق صرفاً نیازهای جذاب به عنوان ورودی مدل ماتریس کنترل عملکرد در نظر گرفته شده است.

بنابراین سازمان‌ها باید بر نیازهای «جذاب» به جای نیازهای عملکردی و اساسی به منظور ارضای نیاز مشتریان و رسیدن به مزیت رقابتی متمرکز شوند.

جدول ۴. مقادیر میانگین و شکاف انتظارات و ادراکات مؤلفه‌ها.

شکاف	میانگین				شکاف	میانگین			
	انتظارات	ادراکات	شاخص	شکاف		انتظارات	ادراکات	شاخص	
-۰,۵۲	۴,۶۳	۴,۱۱	۱۶	-۰,۴۰	۴,۵۹	۳,۹۹	۱		
-۰,۵۳	۴,۶۰	۴,۰۷	۱۷	-۰,۵۴	۴,۶۳	۴,۰۹	۲		
-۰,۵۳	۴,۵۰	۳,۹۷	۱۸	-۰,۵۶	۴,۳۹	۳,۸۳	۳		
-۰,۴۰	۴,۷۰	۴,۳۰	۱۹	-۰,۳۶	۴,۶۰	۴,۲۴	۴		
-۰,۶۳	۴,۶۶	۴,۰۳	۲۰	-۰,۵۰	۴,۵۶	۴,۰۶	۵		
-۰,۵۰	۴,۵۳	۴,۰۳	۲۱	-۰,۵۴	۴,۵۳	۳,۹۹	۶		
-۰,۵۵	۴,۵۳	۳,۹۸	۲۲	-۰,۴۲	۴,۶۴	۴,۲۲	۷		
-۰,۷۰	۴,۶۰	۳,۹۰	۲۳	-۰,۵۶	۴,۷۶	۴,۲۰	۸		
-۰,۵۰	۴,۵۳	۴,۰۳	۲۴	-۰,۴۶	۴,۷۱	۴,۲۵	۹		
-۱,۲۳	۴,۳۲	۳,۰۹	۲۵	-۰,۵۹	۴,۶۴	۴,۰۵	۱۰		
-۰,۸۳	۴,۵۹	۳,۷۶	۲۶	-۰,۶۲	۴,۶۰	۳,۹۸	۱۱		
-۰,۹۳	۴,۵۳	۳,۶۰	۲۷	-۰,۵۴	۴,۶۳	۴,۰۹	۱۲		
-۰,۳۱	۴,۴۱	۴,۱۰	۲۸	-۰,۳۱	۴,۴۰	۴,۰۹	۱۳		
-۱,۱۲	۴,۳۳	۳,۲۱	۲۹	-۰,۶۶	۴,۳۹	۳,۷۳	۱۴		
			-۰,۴۹		۴,۶۶	۴,۱۷	۱۵		

جدول ۵. طبقه‌بندی نیازمندی‌های مشتریان براساس مدل کانو.

کل	I	M	O	A	شاخص	کل	I	M	O	A	شاخص
۱۱۶	۱۲	۲۵	۴۴*	۲۱	۱۶	۱۱۶	۳۳	۲۴	۳۶*	۲۳	۱
۱۱۶	۱۴	۲۲	۲۱	۴۹*	۱۷	۱۱۶	۲۰	۴۱*	۲۴	۳۱	۲
۱۱۶	۲۹	۴۵*	۱۹	۲۳	۱۸	۱۱۶	۷	۱۰	۲۸	۷۱*	۳
۱۱۶	۱۴	۲۴	۴۱*	۲۷	۱۹	۱۱۶	۱۴	۱۳	۲۲*	۶۷*	۴
۱۱۶	۲۴	۳۰	۳۹*	۲۳	۲۰	۱۱۶	۱۶	۳۲	۴۳*	۲۵	۵
۱۱۶	۱۳	۴۱*	۲۸	۳۴	۲۱	۱۱۶	۱۸	۲۴	۳۹*	۳۵	۶
۱۱۶	۲۴	۳۶*	۲۲	۳۳	۲۲	۱۱۶	۱۹	۲۷	۲۴	۴۶*	۷
۱۱۶	۲۹	۲۰	۳۶*	۳۱	۲۳	۱۱۶	۱۶	۲۵	۲۲	۴۱*	۸
۱۱۶	۱۴	۴۰*	۳۵	۲۷	۲۴	۱۱۶	۱۰	۱۸	۲۴	۵۴*	۹
۱۱۶	۱۲	۱۵	۶۶*	۲۳	۲۵	۱۱۶	۲۰	۴۱*	۲۳	۳۲	۱۰
۱۱۶	۳۰	۴۲*	۲۲	۲۲	۲۶	۱۱۶	۱۸	۲۳	۴۲*	۲۳	۱۱
۱۱۶	۲۴	۱۹	۴۶*	۲۷	۲۷	۱۱۶	۱۹	۳۰	۲۹	۳۸*	۱۲
۱۱۶	۱۲	۱۹	۲۴	۶۱*	۲۸	۱۱۶	۲۱	۳۲	۳۵*	۲۸	۱۳
۱۱۶	۱۷	۲۸	۲۶	۴۵*	۲۹	۱۱۶	۳۷*	۲۵	۲۱	۳۳	۱۴
						۱۱۶	۲۴	۳۲	۳۸*	۲۲	۱۵

جدول ۶. مقادیر شاخص رضایت و اهمیت مؤلفه‌ها.

ردیف	مؤلفه	P_S	P_I
۱	تابلوهای راهنمایی مشتریان	۰,۵۵	۰,۵۲
۲	وجود دستگاه نوبت دهی	۰,۴۹	۰,۶۰
۳	میزان آماده به کار بودن خودپرداز	۰,۷۱	۰,۶۸
۴	سرعت عمل کارکنان در خصوص ارائه خدمات	۰,۱۵	۰,۸۵
۵	وجود بروشورهای اطلاع رسانی در رابطه با خدمات بانکی	۰,۴۵	۰,۴۷
۶	منشور اخلاقی سازمان	۰,۳۷	۰,۵۸
۷	امنیت داری‌های مشتری در هنگام بهره‌مندی از خدمات	۰,۲۸	۰,۴۹
۸	مناسب بودن مکان خودپرداز	۰,۸۴	۰,۲۲
۹	شماره تلفن واحدهای بازرگانی و حرست	۰,۷۲	۰,۱۶

۶. نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ۲۹ عامل بر کیفیت خدمات شعبه‌ی مورد مطالعه تأثیرگذار است. پس از ارزیابی و تحلیل داده‌های گردآوری شده به وسیله‌ی پرسشنامه، مشخص شد که شعبه‌ی مورد بررسی در تمامی مؤلفه‌ها دارای شکاف منفی است و انتظارات مشتریان بانک بیش از ادراکات آن‌هاست.

دلیل این امر را می‌توان افزایش موقع و تعییر تمایلات مشتریان امروزی در گذر زمان دانست. همچنین در بین مؤلفه‌های کیفیت خدمات، بیشترین شکاف مربوط به بعد بانکداری اسلامی و مؤلفه ۲۵ یعنی «اطلاع رسانی در خصوص مسائل شرعی در این بانک صورت می‌پذیرد» و کمترین شکاف در میان مؤلفه‌های کیفیت خدمات بانک در مؤلفه‌های ۱۳ و ۲۸ به ترتیب مربوط به ابعاد ارائه‌ی خدمات و خودپرداز است. در ادامه با استفاده از مدل کانو و تحلیل‌های مربوط به آن مشخص شد که مؤلفه‌های ۱, ۲, ۳, ۴, ۵, ۶, ۷, ۸, ۹, ۱۰, ۱۱, ۱۲, ۱۳, ۱۴, ۱۵, ۱۶, ۱۷, ۱۸, ۱۹, ۲۰, ۲۱, ۲۲, ۲۳, ۲۴, ۲۵, ۲۶ و ۲۷ در رده نیازهای جذاب، مؤلفه‌های ۲۸, ۲۹, ۳۰ و ۳۱ در رده نیازهای عملکردی و مؤلفه‌های ۲۰, ۲۱, ۲۲, ۲۳, ۲۴, ۲۵ و ۲۶ در رده نیازهای اساسی قرار می‌گیرند. چنان که گفته شد، با توجه به این که بنگاه‌های تولیدی و خدماتی به منظور حفظ بقا و ادامه‌ی حیات‌شان ناچار به مرکز بیشتر بر نیازهای جذاب هستند، در این تحقیق تنها نیازهای جذاب به عنوان ورودی در نظر گرفته شده است. نتیجه‌ی طبقه‌بندی مؤلفه‌های جذاب براساس ماتریس کنتربال عملکرد و بررسی مقادیر شاخص‌های اهمیت و رضایت برای ۹ مؤلفه خروجی مدل کانو نشان می‌دهد که بیشترین اهمیت مربوط به مؤلفه‌ی «سرعت عمل کارکنان» و کمترین میزان اهمیت مربوط به مؤلفه‌ی «شماره تلفن واحدهای بازرگانی و حرست» است. بررسی میزان رضایت مشتریان سازمان در رابطه با مؤلفه‌ی شناسایی شده نیز نشان می‌دهد که مشتریان بانک در رابطه با مؤلفه‌ی «مناسب بودن مکان خودپرداز» دارای بیشترین میزان رضایت و در رابطه با مؤلفه‌ی «سرعت عمل کارکنان»

پانوشت‌ها

1. Kano

2. performance control matrix (PCM)
3. Montgomery
4. Cohen-Kappa
5. reliability

مراجع (References)

6. internal consistency
7. stability
8. Cronbach's alpha
9. intraclass correlation coefficient (ICC)
12. Al-Hawari, M., Hartley, N. and Ward, T. "Measuring banks' automated service quality: A confirmatory factor analysis approach", *Marketing Bulletin*, **16**(1), pp. 1-19 (2005).
13. Ebrahimi, R. and Moghadam, A. "A survey to recognize the most important dimensions of the service quality of Iran's commercial banks", *Journal of Management Research*, **4**(4), pp. 131-142 (2012).
14. Sauerwein, E., Franz, B., Kurt, M. and Hans, H.H. "The Kano model: How to delight your customers", *International Working Seminar on Production Economics*, Innsbruck/igls/Austria, Vol. I of the IX 313-327 (February 1996).
15. Zhang, P. and von Dran, G. "Expectations and ranking of website quality features: Results of two studies on user perceptions", *Proceeding of the Hawaii International Conference on System Science (HICSS 34)* (January 2001).
16. Hung, Y.H., Huang, M.L. and Chen, K.S. "Service quality evaluation by service quality performance matrix", *Total Quality Management & Business Excellence*, **14**(1), pp. 79-89, (2003).
17. Chen, S., Ching-Chow, Y., Lin, W. and Tsu-Ming, Y. "Service quality attributes determine improvement priority", *The TQM Magazine*, **19**(2), pp. 162-175 (2007).
18. Chen, S.H. "Integrating service quality model in quality improvement: An empirical study of employees satisfaction for hot spring industry", *Information Technology Journal*, **11**, pp. 658-665 (2012).
19. Tukamushaba, K.E., Musinguzi, D., Katongole, C. and Xiao, H. "Modeling service quality improvement priorities in selected hotels for efficient service delivery", *International Journal of Tourism Sciences*, **12**(2), pp. 21-43 (2012).
20. Jou, Y.-T., Yenn, T.-C., Lin, C.J., Tsai, W.-S. and Hsieh, T.-L. "The research on extracting the information of human errors in the main control room of nuclear power plants by using performance evaluation matrix", *Safety Science*, **49**(2), pp. 236-242 (2011).
21. Wang, S., McCall, M., Jiao, H. and Harris, G. "Construct validity and measurement: Application to measures of academic progress (MAP) using confirmatory factor analysis", *The Annual Meeting of the American Educational Research Association (AERA)*, **12**(2), pp. 1-19 (2012).
22. Mokkink, L.B., Terwee, T.C., Patrick, D.L., Alonso, J., Stratford, P.W. and Knol, D.L. "The COSMIN checklist for assessing the methodological quality of studies on measurement properties of health status measurement instruments: An international Delphi study", *Quality of Life Research in America and European Countries*, **21**(2), pp. 39-49 (2010).